

MOŽNÝ VÝVOJ VZDUŠNÉ A PROTIVZDUŠNÉ OPERACE

Analýzujeme-li evoluci vzdušné a protivzdušné operace (vzdušnou operaci rozumíme operaci vedenou s cílem vybojovat nebo udržet nadvládu ve vzduchu, protivzdušnou operaci – takovou, která je organizována s cílem odrazit vzdušného protivníka na válčišti), můžeme dojít k závěru o možnosti jejich spojení do jedné operace. Jejím cílem by mohlo být vybojování nebo udržení nadvlády ve vzduchu na období plnění jednoho z důležitých operačních nebo strategických úkolů na válčišti.

Boj o nadvládu ve vzduchu má svou historii, začal již v první světové válce, aby zabránil vedení vzdušného průzkumu a zajistil bezpečnost vlastních vojsk a pozemních objektů před činností nepřátelského letectva. Hlavním prostředkem boje bylo stíhací letectvo a hlavní formou se stal vzdušný boj.

Analýza operací první světové války a též nespokojenost s jejími výsledky především těch stran, které utrpěly porážku, měly vliv na vznik nové teorie války, jejíž autor italský generál Giulio Douhet při modelování možného charakteru jejího rozvoje v budoucnu došel k závěru, že činnosti speciálně vytvořených leteckých armád v sestavě 1000 až 1500 letounů v každé je možné řešit nejen úkol nadvlády ve vzduchu, ale též dosáhnout cílů války.

Široká diskuse na Západě k této otázce fakticky způsobila, že byla přijata teorie Douheta jako základ doktríny „bleskové války“ fašistického Německa ještě dlouho před zahájením druhé světové války.

Je nutné poznamenat, že při jejím zahájení se agresorům podařilo uskutečnit několik úspěšných vzdušných operací, např. obsazení Polska, Dánska, Norska, Francie, při napadení Sovětského svazu a vojenské námořní základny Pearl Harbor. Rozhodující podmínkou jejich úspěchu bylo překvapivé uskutečnění prvního hromadného leteckého úderu.

Velkým útočným operacím spojeneckých vojsk za druhé světové války též předcházely vzdušné operace, které měly zabezpečit vybojování nadvlády ve vzduchu, např. u Kurska (1943) a v Normandii (1944). Obsahem byly hromadné letecké úderu na letiště nepřítele, vedení vzdušných bojů a sražení silami stíhacího letectva.

Nutnost vedení bojové činnosti vojsky PVO formou protivzdušné operace vznikla ve druhé světové válce. Avšak její teorie přípravy a vedení na rozdíl od letecké operace, která dosáhla svého uznání ještě před druhou světovou válkou, vznikla teprve koncem čtyřicátých let.

Byla vyjádřena definice, že „**protivzdušná operace je souhrn sražení a bojů, vedených svazy a svazky vojsk PVO podle jednotného zámyslu a plánu v těsné součinnosti se silami PVO frontů a na přímořských směrech – PVO námořnictva, s cílem zabezpečit spolehlivé přikrytí vojsk a objektů, zeslabit (zmařit) vedení hromadných úderů nepřátelského letectva a jeho vzdušných operací**“.

Za základní zásady protivzdušné i vzdušné operace bylo přijato:

- jednotné plánování a centralizované velení silám a prostředkům,
- hromadné využití sil na hlavních směrech,
- vytvoření nezbytných uskupení sil a prostředků, včetně záloh k uskutečnění jejich manévru při operaci,
- přesná součinnost všech zúčastněných sil, především pozemních prostředků PVO se stíhacím letectvem,
- všestranné zabezpečení bojové činnosti.

Domnívám se, že je nutné zdůraznit, že obsah vzdušné a protivzdušné operace plně odpovídal jejich cílům. Vzdušné operace se vedly svazky (svazy) vojenského letectva a protivzdušné operace útvary, svazky a svazy vojsk PVO. **Hlavním kritériem** charakterizujícím efektivnost boje o nadvládu ve vzduchu byl počet **zničených nepřátelských letounů**. Účinnost leteckých úderů byla hodnocena podle počtu zasažených objektů na letištích, vyřazení vzletových a přistávacích ploch, zničení skladů pohonných hmot a munice, objektů i techniky zabezpečení letounů a letišť, osádek létajícího personálu v místech jejich odpočinku atd.

K hodnocení výsledků činnosti vojsk PVO a vojenského letectva v operacích k odrážení náletů protivníka se nyní poměrně často používá takový komplexní ukazatel, jako je objem zabráněných ztrát, stupeň uchování objektů i bojeschopných sil a prostředků.

Zkušenosti z druhé světové války svědčí o tom, že výslednost úderů na letiště protivníka byla značně vyšší než v průběhu vedených vzdušných bojů. Přesto tato činnost nebyla využívána v plné míře, a to např. proto, že byla zapříčiněna složitostí organizace a uskutečnění hromadných leteckých úderů, jejich závislostí na včasnosti a přesnosti průzkumných údajů o skutečném stavu nepřátelského letectva na letištích, jeho pohotovosti k vzletu i ke splnění opatření vedoucích k dosažení překvapení u prvního a dalších úderů, či nedoceněním této formy použití letectva jednotlivými veliteli.

Úloha pozemních sil a prostředků PVO při odrážení vzdušného napadení je určována nejen počtem zničených nepřátelských letounů ve vzduchu, ale i připravením takových podmínek, které by zeslabovaly nebo zcela vyloučily vedení průzkumu nepřítelem a jeho úderů ze vzduchu na bráněná vojska a objekty.

Zavedením proudových a nadzvukových letounů, ale hlavně protiletadlových raketových řízených zbraní, se zásadně změnil obsah protivzdušné obrany. Značně se zvýšily její bojové možnosti ke zničení prostředků vzdušného napadení. Zavedením mezikontinentálních balistických raket do výzbroje, raket středního doletu, stfel s plochou dráhou letu byl odstraněn monopol letecké přepravy jaderné munice k cíli. Vyloučení možnosti zničit rakety nosiče prostředky PVO bylo důvodem zapochybovat o účelnosti takových forem použití vojenského letectva a PVO, jaké je ve vzdušné a protivzdušné operaci.

Současně s dalším rozvojem teorie samostatných vzdušných a protivzdušných operací vedených pouze příslušnými silami a prostředky vojenského letectva, PVO byla vytvořena i uznána **teorie o společných vzdušných a protivzdušných operacích**.

Takové operace však ve své podstatě měly jiný obsah, i když v sobě zahrnovaly to nejpozitivnější z obou světových válek, především zkušenosti lokálních válek. Kromě leteckých úderů, vzdušných i protivzdušných sražení a bojů v nich zaujaly podstatnou úlohu raketové a dělostřelecké úderů, činnost průzkumných sil, prostředků a REB všech druhů ozbrojených sil.

Např. již ve společné vzdušné operaci jsme předpokládali zničit nejen letecké uskupení protivníka, ale i jaderné a protivzdušné uskupení.

Domnívám se, že nezbytnost zničení raketového jaderného uskupení je vyvolána snížením možností protistojící strany použít jaderné zbraně, které mohou předurčit celkový výsledek války.

Umlčování objektů PVO v průběhu vedení bojové činnosti letectvem byla věnována stálá pozornost. V operacích druhé světové války byla pro tyto účely vyčleňována malá část letectva, ale jeho hlavní síly byly použity k ničení letounů a ostatních pozemních objektů.

Zavedením do výzbroje vojsk PVO protiletadlových raketových komplexů malého, středního a velkého dosahu se jejich bojové možnosti značně zvýšily. Jak je patrné ze zkušeností lokálních válek a konfliktů, mohou v určitých podmínkách vyloučit vedení úderů ze vzduchu leteckými prostředky nebo způsobit náletovému uskupení ztráty, které by převyšovaly výsledky jejich leteckého úderu (podle kritéria účinnost – hodnota). **Proto ničení protivzdušného uskupení v pásmu průletu a v prostoru letecké činnosti se stalo závaznou podmínkou k vybojování nadvlády ve vzduchu.**

Zkušenosti lokálních válek svědčí o tom, že bez předcházejícího umlčení prostředků PVO v pásmech průletu letectva nelze počítat s úspěchem v jakékoli vzdušné operaci. Proto se začalo přihlížet ke speciální první etapě, v jejímž průběhu je plánováno vést jeden nebo dva hromadné letecké a raketové dělostřelecké údery na objekty PVO. **Proto tedy, pokud byl veden v době druhé světové války první hromadný úder – nej-mohutnější a překvapivý – na letectvo na letištích, pak nyní první úder musí být plánován na objekty PVO.**

K neméně důležitým změnám došlo v obsahu společné protivzdušné operace, především ke zvětšení jejího rozsahu, složení zúčastněných sil a prostředků, způsobů použití. Operace by měla být uskutečněna v několika etapách:

- vedení leteckých a raketových dělostřeleckých úderů na protivníka,
- použití sil a prostředků ostatních druhů vojsk,
- obnovení narušeného systému protivzdušné obrany.

Na rozdíl od samostatné protivzdušné operace vedené vojsky PVO byla jejich aktivnost zabezpečována především manévrem stíhacího letectva, ve společné operaci vedené vojsky PVO a vojenského letectva. K tomu měly být vyčleněny části sil a bojového úsilí bombardovacího letectva, raketových vojsk a dělostřelectva frontů.

Analýza obsahu společné vzdušné a protivzdušné operace svědčí o tom, že mají ještě více společného než samostatné operace, jsou vzájemně těsně propojeny a na sobě závislé. Proto je přirozené, že jsou v současné době zkoumány možnosti přerůstání jedné operace do druhé.

Ve společných vzdušných a protivzdušných operacích jsou rozpory mezi cíli, stanovenými úkoly a reálnými možnostmi jejich splnění. Problémem se stal i cíl vzdušné operace a doba jeho dosažení splněním takových úkolů, jako je zničení protivzdušného, leteckého a raketového uskupení na válčišti; v protivzdušné operaci jde o zmaření letecké útočné operace protivníka při součinnosti všech sil i prostředků PVO, stíhacího letectva a pouze části úderných sil (letectva, raketových vojsk a dělostřelectva) frontů.

Jedním ze směrů řešení těchto rozporů v obou operacích je zvýšení účasti sil a prostředků ostatních druhů ozbrojených sil. Např. k umlčení PVO protivníka v pásmech průletu letectva je plánováno využití výsledků úderů raketových vojsk a dělostřelectva, sil a prostředků REB frontů. Při zmaření vzdušného napadení by měla být chybějící efektivnost PVO nahrazena leteckými a raketovými dělostřeleckými údery.

Myslím, že je možné s jistotou říci, že vzdušná a protivzdušná operace nedosáhne svého cíle ani při rozhodující úloze letectva a PVO v ní, pokud v ní nesplní své úkoly síly a prostředky průzkumu, REB a raketového dělostřelectva. V současnosti je důležité, aby středem zájmu nebyla rozhodující úloha jednoho z hlavních druhů ozbrojených sil, ale přesně sladěné společné (součinnostní) využití všech zúčastněných sil.

Rozvoj a zavedení nových vysoce přesných prostředků ničení, průzkumných systémů a velení do výzbroje vytváří podmínky pro ještě větší sblížení obsahu vzdušné a protivzdušné operace a fakticky jejich splynutí do jednotné vševojskové operace za vybojování nadvlády ve vzduchu.

V obou těchto operacích vede stíhací letectvo vzdušná sražení a boje, protiletadlové dělostřelectvo a raketové útvary – protivzdušná sražení a boje. Přitom hlavními prvořadými objekty ničení by byly letouny dálkového radiolokačního průzkumu a rušení, nosiče úderných prostředků různých systémů ve vzduchu.

Kromě toho, letectvo, raketová vojska a dělostřelectvo prvního sledu by vedlo hromadné úderů na letiště, prvky průzkumného a palebného systému, systému velení vojskům a zbraním, zjišťované raketové a jaderné prostředky i na uskupení PVO v koridorech průletu a prostorech činnosti letectva.

V součinnosti při odražení vzdušného protivníka vzrůstá úloha průzkumu, maskování, klamných činností a činnosti letectva odpoutávající pozornost. Podle soudobých názorů se způsoby použití všech zúčastněných sil a prostředků nebudou v podstatě lišit.

Sloučení protivzdušné a vzdušné operace do jedné operace ulehčí plánování boje o nadvládu ve vzduchu, do určité míry umožní zkrátit počet zpracovávaných dokumentů ve štábech všech stupňů.

Jaký je rozdíl mezi protivzdušnou a vzdušnou operací? Jsem toho názoru, že je především ve „starém“ chápání jejich obsahu. Protivzdušná operace je obvykle spojována s pozemní obrannou operací, vzdušná s útočnou operací. Do určité míry jsou shodné.

Ve vzdušné operaci, jak vyplývá ze zkušeností ze cvičení, je hlavní pozornost věnována organizaci a vedení hromadných leteckých, raketových i dělostřeleckých úderů, činnost ostatních zúčastněných sil je zaměřena na jejich zabezpečení. Stejně tak jako je tomu v útočné operaci, má aktivní činnost převahu. Současně s tím by měla být plánována opatření k ochraně úderných sil na zemi i ve vzduchu a k překrytí vojsk (sil) i týlu proti úderům protivníka ze vzduchu.

V protivzdušné operaci je hlavním úkolem odražení hromadných úderů protivníka ze vzduchu. Proto činnost ostatních zúčastněných sil směřuje k jeho splnění. Je také nezbytné plánovat uskutečnění leteckých, raketových a dělostřeleckých úderů na objekty systému velení letectva, PVO a nejbližší letiště protivníka, neboť mají v protivzdušné operaci přibližně stejnou úlohu jako za obranné operace.

Zvláštnosti, odlišující vzdušnou operaci od protivzdušné, je její rychlý průběh, protože trvá zpravidla několik dní.

Možnost záměny aktivní útočné činnosti (letecké a raketové dělostřelecké úderů i odpoutávající činnosti) s obrannou (odražení náletů prostředků vzdušného napadení a maskovací či demonstrační činnosti), vyplývá z obsahu vzdušné a protivzdušné operace v soudobých podmínkách. Domnívám se, kromě toho, že odražení prvního náletu není myslitelné bez zničení objektů systému velení, průzkumu a REB, prvků vysoce přesného systému průzkumu a palby na zemi údernými silami a letectvem.

Rozbor vývoje současných názorů na protivzdušnou a vzdušnou operaci umožňuje učinit závěr, že v soudobých podmínkách mají oba typy operací tolik shodných znaků,